

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-6-82-68>

УДК 372.881.111.1

Павліщева Я.О.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОРЕСУРСІВ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. Досліджено особливості та ефективність використання відеоматеріалів у вивченні іноземної мови. В епоху інтенсивного розвитку інформаційних технологій особливій актуальності набуває застосування інноваційних засобів навчання, які все частіше звертаються до медійних джерел, а також відбувається поступовий відхід від традиційної моделі викладання. Авторка аналізує використання відеоресурсів на заняттях з іноземної мови у контексті розвитку комунікативних компетенцій студентів. Також детально вивчається структура та зміст занять, що базуються на відеоматеріалах. У статті досліджуються когнітивні аспекти, які найбільш ефективно розвиваються завдяки використанню відеоресурсів, а також переваги зазначеного способу навчання у порівнянні з класичними програмними підручниками.

Ключові слова: відеоматеріали, іноземна мова, комунікативні навички, інформаційні технології, відеозаняття.

Pavlisheva Yana

Yaroslav Mudryi National Law University

PECULIARITIES AND EFFECTIVENESS OF VIDEO-RESOURCES USING IN THE FOREIGN LANGUAGES LEARNING

Summary. The article is dedicated to the problem of using video resources in the foreign language lesson. The relevance of using video in the lesson to the communicative approach realization has been also touched upon. The author emphasizes that the issue has become especially current in terms of digitalizing of most modern life spheres. This have significantly influenced the educational sphere as well. Consequently, teachers have faced the necessity to change their teaching model to keep their methods up to date. In most cases existing foreign language textbooks have been unable to keep up with the fast-paced changes and communicative student's needs. That is why, according to the author, various video resources have turned out the powerful source for creation relevant lessons. The structure and the content of video lessons have been analyzed in details, as well as the stages of learning materials preparation and the types of suitable exercises. The author supports the idea that a video lesson should consist of three stages as follows: 1) introductory tasks before watching a video; 2) watching a film; 3) tasks aimed at revision of the learned material after the second video demonstration. Exercises used in different stages can vary depending on the developed competence. The article has also revealed the degree of using video resources relevance to the development of various linguistic aspects. There have been pointed out such essential issues for language learners, as an improvement of audio-visual skills, ability to comprehend an authentic native speaker's speech relying on the observation on their mimics, gestures, intonations and emotional state. Moreover, the learners' vocabulary has been boosted by actual spoken language as well as the ability to understand and use it in the right context has been enhanced. In addition, the author shows that using of video materials has significantly encouraged students to apply their theoretical knowledge in practice. Eventually, the author emphasizes the importance of using video in the language learning lessons in terms of achieving the individual approach to teaching students in accordance with their level and needs.

Keywords: video resources, foreign language, communicative skills, information technology, video lessons.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток інформаційних технологій та інтернет-комунікацій, перехід в режим роботи онлайн, віртуалізація багатьох сфер життєдіяльності сучасного суспільства призводить до трансформації засобів навчання та викладання іноземної мови. Роль викладача та сама навчальна дисципліна стають більш гнучкими та варіабельними, щоби адекватно відповідати вимогам часу. Так, традиційна функція викладача як ментора та контролера діяльності студентів перетворюється на функцію провідника та фасилітатора у процесі оволодіння знаннями. Іноземна мова поступово змінює свій статус із суто академічної дисципліни на прикладну навичку, володіння якою є вкрай необхідним не тільки для успішного професіонала у будь-якій області, а й сучасної людини в цілому, що є частиною міжнародної спільноти. В результаті цього одні форми навчання відступають на другий план або потребують суттєвого перегляду, інші

ж тільки формуються й вимагають теоретизації та концептуального осмислення. Наприклад, змінюється формат навчання від реального класу та безпосередньої роботи з учнями в реальному часі у напрямку віртуальних занять, стає все більш актуальним прикладний характер вивчення іноземної мови в умовах глобалізації світу, а також постійної комунікації з міжнародною спільнотою (нагальність оволодіння елементами мови, необхідними в першу чергу для успішної комунікації від побутової до професійної сфери – практичність мови, що вивчається).

Викладання іноземної мови є багатонаправленим процесом, що має на меті задовольнити досить різноманітні потреби – від підготовки до складання міжнародних екзаменів з метою отримання робочого місця або права навчатися у закордонному університеті (IELTS, TOEFL), отримання спеціалізованих сертифікатів для підтвердження професійного статусу (Business English, Law English, English for Computers) до

навичок побутового спілкування. Щоби задовольнити такий широкий спектр потреб, викладач повинен володіти великим арсеналом не тільки методів викладання, а й навчальних матеріалів, не обмежуючись традиційними академічними підручниками. Більш того, успішність та висока результативність роботи викладача залежатимуть від того, наскільки творчо він або вона підходять до планування заняття. Цей процес, в свою чергу, включатиме коректний підбір матеріалів у відповідності з індивідуальними особливостями та потребами учнів, відкритість до експериментування з різними навчальними техніками, постійна рефлексія та аналіз успішних та менш вдалих моментів на заняттях, пошук нових ефективних форм навчання.

Епоха інформаційного буму надає багато можливостей у сфері викладання іноземної мови, в тому числі для реалізації основної задачі цієї дисципліни – оволодіння навичками спілкування. Велика кількість відеоматеріалів, аудіоподкастів, флешкарток, інтерактивних програм (Quizlet, Kahoot тощо) є потужним джерелом для творчих задумів та ідей викладача іноземної мови на шляху розвитку комунікативних компетенцій студентів. Залучення відеосюжетів на уроках має великий потенціал, оскільки надає можливість студентам опинитися в мовному середовищі як такому, побачити та почути як теоретичний навчальний матеріал втілюється на практиці, а також самостійно відтворити комунікативну поведінку носіїв мови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання ефективності та доречності використання відеоматеріалів підіймалося багатьма закордонними методистами, серед яких McKinnon M. [3], Pesce C. [4], Sitti Hadijah [5] тощо, а також вітчизняними педагогами, такими як Носуль О.Ю. [2], Ломакіна Л.В., Березуцька Л.М. [1]. До зазначеної теми в останнє десятиліття звертається все більше викладачів в умовах інтенсивного розвитку інформаційних технологій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак проблема не є вичерпаною, оскільки безперервний процес розвитку віртуального та цифрового простору призводить до поступової зміни освітньої парадигми та актуалізації нових потреб як викладачів, так і студентів.

Мета статті. Саме тому це питання потребує періодичного перегляду та переосмислення, що й є метою даного дослідження. Для реалізації цієї цілі висувуються два завдання: 1) детально проаналізувати специфіку заняття, що базується на відеосюжеті (його структуру та основні цілі); 2) виявити релевантність відеозаняття комунікативному аспекту вивчення іноземної мови.

Викладення основного матеріалу. Залучення відеоматеріалів на заняттях з іноземної мови означає, з одного боку, постійний творчий пошук викладача та відкритість до експериментування, з іншого ж боку, вимагає розуміння структури такого заняття та його кінцевих результатів. Для досягнення максимальної ефективності обраного для уроку відеосюжету викладач має чітко усвідомлювати, що він або вона мають на меті (чи то буде опрацювання певної

тематичної лексики або граматичного аспекту, чи практика аудіювання). Поставлена мета, в свою чергу, корелюватиме з головною місією, яка стоїть перед сучасним викладачем іноземної мови – навчити спілкуванню, розвивати в першу чергу комунікативні навички студента. Однак, як стверджує Носуль Ю.О., оволодіти іноземною мовою, не знаходячись в автентичному мовному середовищі, представляється досить проблематичним. Тому використання різноманітних відеоматеріалів може забезпечити у певній мірі перебування у такому мовному середовищі, відтворити реальні мовні транзакції. Більш того, з контенту кожного окремого відеосюжету можна вилучати і демонструвати різні мовні аспекти під різними кутами – на предмет використання певних лексичних одиниць, щоби показати вживання граматичного контексту або з метою ознайомлення та обговорення певної тематики.

Також важливо розуміти, що перегляд фільму або кліпу не повинен бути засобом заповнити час заняття. Тобто відеозаняття має включати активну участь студентів у перегляді, обговоренні теми сюжету, її актуальності або новизни. Викладач, в свою чергу, також не є пасивним учасником процесу, – він або вона супроводжують та спрямовують учнів, а також роблять важливі акценти під час перегляду відеосюжету. Таким чином, для найбільш ефективної реалізації навчальної мети, відеосюжет має супроводжуватися відповідними вправами.

Тривалість відеоматеріалу також значно впливає на досягнення навчальної мети: тобто, якщо перегляд фільму або кліпу заповнюють собою весь час заняття (година або півтори), а для опрацювання переглянутого матеріалу не відводиться час, то ефективність такого заняття незначна, оскільки студент перебуває лише в пасивній ролі глядача. Тому оптимальна тривалість відеосюжету не повинна перевищувати п'яти-десяти хвилин – цього часу вистачить, щоби студент зміг втримати концентрацію на відео і звернути увагу на тематичний матеріал, що опрацюється.

Однак перегляд навіть цікавого, захоплюючого матеріалу може виявитися досить складним та напруженим для учнів, якщо не є адекватним їх рівню знання мови або тематичних уподобань. Тому відеоматеріал має бути ретельно відібраний, щоби з одного боку зацікавити людину, а з іншого, реалізувати певну навчальну мету, демонструвати певний тематичний аспект. За таких умов перегляд різноманітних відеосюжетів може виявитися потужним мотиватором для подальшого вивчення іноземної мови. Як стверджують у своєму дослідженні Л.А. Петренко та М.Н. Філіппов, автентичне відео візуально та аудіально стимулює когнітивний інтерес та бажання вивчати іноземну мову, оскільки у той момент, коли студент починає сприймати та розуміти іншомовне середовище, він або вона усвідомлюють, що вивчення мови не було марним і може бути реалізованим на практиці.

Як зазначалося вище, заняття з використанням відео буде набагато продуктивнішим, якщо включає в себе не тільки ретельно підібраний відеоматеріал, а й різноманітні вправи,

спрямовані на розвиток мовних компетенцій. Щоби реалізувати цю задачу, більшість методичних сайтів, шкіл, сертифікаційних програм для викладачів, таких як teachingenglish.org.uk, TESOL, рекомендують при плануванні заняття за участю відеоматеріалів розбивати його на декілька етапів: 1) ввідні вправи перед переглядом кліпу; 2) безпосередньо перегляд кліпу; 3) вправи на закріплення вивченого матеріалу після повторної демонстрації відеосюжету. Вправи, що використовуються на різних етапах, можуть варіювати, залежно від того, розвиток якої компетенції (або їх комбінації) є метою заняття. Так, якщо ціллю є опрацювання нового лексичного матеріалу, перед переглядом відео доречними є створити список найбільш вживаних слів за темою та розробити завдання на їх відповідність певному значенню, а потім продемонструвати їх вживання у контексті шляхом заповнення пропусків у відповідних реченнях.

З метою розвитку компетенції аудіювання на етапі передперегляду можна запровадити брейнстормінгову активність у вигляді невеликої дискусії або обговорення, щоби виявити наскільки студенти обізнані у тематиці, яка буде торкатися у відеокліпі. Також активністю, що викликає зацікавленість студентів темою та розкриває їх обізнаність, є коротка демонстрація вступної частини відеоролика з завданням придумати його продовження (або декілька альтернатив).

Відповідно, для презентації граматичного матеріалу слід запропонувати вправи, що сфокусують увагу на граматичних аспектах, які будуть акцентуватися у відеокліпі, наприклад, заповнення пропусків у реченнях з відповідними граматичними елементами або застосування граматичних ігор.

На етапі перегляду відео діяльність студента буде сконцентрована водночас на перегляді та виконанні другого блоку вправ. Залежно від рівня підготовки учня відео може транслюватися декілька раз або з паузами у найбільш складних фрагментах. На цій стадії чи то нова лексика, або тематика, запропонована для аудіювання, чи то граматичні елементи, заявлені у підготовчій частині заняття, наочно демонструються у контексті їх вживання носіями мови. Однак, якщо для опрацювання нової лексики акценти у вправах робитимуться на певних лексичних одиницях (сталих виразах, словосполученнях, фразових дієсловах тощо) та розумінні їх значення відповідно до контексту, що при роботі з аудіюванням увага приділятиметься вмінню сприймати той чи інший інформаційний компонент, сутність предмету обговорення.

Завершальний етап представляє собою огляд та систематизацію матеріалу, що презентується у вступній частині заняття, а також перевірку того, наскільки заявлена тема була засвоєна студентом. З цією метою студенти у груповій роботі або у парах виконують ряд комунікативних вправ, де у процесі спілкування намагаються відтворити вивчені граматичні або лексичні одиниці. При роботі з аспектом аудіювання, щоби виявити ступінь розуміння побаченого сюжету, можна запропонувати учням відтворити його в парах або зробити презентації в групах.

Закріплюючи граматичний матеріал, доречно розробити певні ситуації у вигляді колективної дискусії, в процесі якої студенти мають вживати вивчену граматичну категорію або конструкцію.

Щодо відеоресурсів, то єдиною проблемою, з якою може зіткнутися викладач, особливо початківець, це пошук релевантного матеріалу з великої кількості джерел як в онлайн, так і офлайн доступі. З метою систематизації різноманітних навчальних відеоматеріалів створені спеціалізовані сайти для викладачів іноземної мови, де можна знайти корисні рекомендації щодо активностей на відеозаняттях, а також повністю розроблені та підготовлені плани уроків з відповідними вправами. Серед таких джерел можна виділити сайти britishcouncil.org, BBClearningenglish.com, fluentize.com, busyteacher.org та інші. Якщо ж підійти до підготовки до заняття більш творчо, то викладач має можливість самостійно вибрати необхідний відеосюжет, скориставшись YouTube, сайтами новин, епізодами телевізійних шоу або вирізавши фрагменти з фільмів чи телесеріалів. Таким чином, відеозаняття можна постійно оновлювати та удосконалювати, а також бути у тренді тих змін, що відбуваються з мовою, тим самим підтримуючи актуальність мовного матеріалу, що вивчається.

Релевантність застосування відеоматеріалів на заняттях з іноземної мови розвитку комунікативних навичок студентів обумовлена тими багатьма психолінгвістичними аспектами, що охоплюються в процесі роботи з відеоматеріалами. Однак, насамперед, як зазначають Петренко Л.А. та Філіппов М.Н., автентична мова, яка звучить та демонструється вживу у відеосюжетах, є потужним когнітивним стимулом для студентів, оскільки занурює їх в культурне середовище і показує безпосередньо як працюють ти чи інші мовні одиниці.

Регулярний перегляд відеосюжетів сприяє розвитку аудіовізуальних навичок студента: спостерігаючи за мімікою, жестами, інтонаціями та емоційним станом носіїв мови, людина навчається сприймати та засвоювати іноземну мову безпосередньо у живому мовленнєвому потоку, відтворювати аутентичну вимову та робити характерні акценти у мовленні. Більш того, із досвідом постійного перегляду фільмів іноземною мовою поступово формується так зване відчуття мови або мовна інтуїція, яка підказує доречність того чи іншого лінгвістичного патерну у мовленні, сполучуваності певних слів або використання того чи іншого часу, способу дії. Таким чином, студент розвиває навичку розуміти мовну одиницю в контексті її вживання, не звертаючись без зайвої необхідності до словників, а найголовніше, безпосередньо навчається застосовувати дану одиницю у власній практиці спілкування.

Ще один важливий аспект, що ефективно впливає на освоєння комунікативного компоненту завдяки відеозаняттям – це збагачення вокабуляру живою розмовною мовою, засвоєння рекурентних словосполучень та сталих лексичних одиниць (чанків). Повторюваність певної лексики, притаманної різним відеоперсонажам, допомагає виявити контекст, в якому може вживатися певна лексична одиниця і таким чином

не вдаватися до перекладу окремого слова, який не завжди може бути адекватним його справжньому значенню. Особливо показово цей аспект можна простежити у діалогах героїв з характерним ідеологем у телевізійних шоу або серіалах. Також характерна повторювана лексика за темою (наука, історія, інформаційні технології, політика, охорона навколишнього середовища, соціальні явища тощо) детально представлена у численних документальних серіях, випусках новин, ток шоу, реаліті шоу, мультфільмах.

Окремо слід відзначити опрацювання граматичного аспекту на відеозанятті. На відміну від традиційного заняття за програмою підручника, засвоєння граматики тут має принципово інший характер. Так, вивчаючи іноземну мову на матеріалі навіть якісно структурованих підручників, в яких враховано розвиток чотирьох мовних компетенцій (reading, writing, listening, speaking), таких, наприклад, як “Speak Out”, “English File”, “Total English” тощо, студент часто сприймає граматичний компонент лише теоретично. Внаслідок виникає певна прогалина між теоретичним знанням граматики та її практичним застосуванням. І тому підбірка відповідних відеосюжетів може наочно продемонструвати студенту як те чи інше граматичне правило працює в реальності, в конкретних ситуаціях.

Оскільки мова – це динамічний продукт людської життєдіяльності, що постійно змінюється і трансформується, то класичні академічні підручники з іноземної мови часто стають морально застарілими та відірваними від сучасної мовної ситуації. В першу чергу це стосується розмовної мови та лексичного наповнення цих підручників. Особливо актуальною ця проблема є для тематичних матеріалів підручників, що стосуються сучасних технологій, соціальних або політичних явищ, оскільки зміни в цих сферах відбуваються досить динамічно і певні аспекти швидко відживають. Наприклад, комп’ютерна термінологія, представлена в багатьох підручниках, призначених для спеціалістів в сфері інформаційних технологій (“English for Information Technology”, “Infotech”, “Oxford English for Information Technology”), виданих навіть п’ять років тому, значно відстає від нагальних потреб представників цієї професії, оскільки швидко виходять із вживання та втрачають свою актуальність терміни, що описують комп’ютерні технології, програмне забезпечення, електронні гаджети та устрій комп’ютерів, а також деякі професії. З цієї причини використання відповідних відеосюжетів і вправ, розроблених на їх базі, для навчання айті-спеціалістів представляється більш доцільним, ніж звертатися для ряду зазначених вище класичних підручників.

І, нарешті, велике різноманіття відеоматеріалів, доступних як онлайн, так і офлайн, слугує реалізації індивідуального підходу у викладанні: залежно від потреб та рівня мовної компетенції студента можна підібрати необхідний навчальний матеріал з будь-якої тематики та сфери життя – від побутових комунікацій до наукових питань. Так, для учнів середнього рівня та вище регулярне занурення до автентичного лінгвістичного середовища виступає ін-

дикатором їх поточної мовної компетенції, підкріплює їх впевненість у своєму рівні, розвиває мовну інтуїцію та мотивує удосконалювати свою компетенцію. Крім того, студенти зазначених рівнів, постійно перебуваючи в автентичному мовному оточенні (принаймні протягом занять), отримують свого роду фідбек й можуть безпосередньо оцінити свій поточний рівень знань та ступень розуміння побаченого або почутого у відеофільмі. Щодо початківців, то для них перегляд відеоматеріалів може служити відмінною практикою першого знайомства з іноземною мовою, її вимовою, граматичними структурами, базовою лексикою, і, найголовніше, слугувати стимулом подолати мовний бар’єр та страх розмовляти новою мовою (однак за умов, що відеосюжет буде максимально простий та зрозумілий, оскільки складний для розуміння матеріал може стати демомотиватором у подальшому вивченні іноземної мови).

Висновки та пропозиції. Підсумовуючи сказане вище, можна зробити наступні висновки: по-перше, в епоху зміни освітньої парадигми в цілому, ролей викладача та студента, поступової діджиталізації та віртуалізації сфери освіти все більшої актуальності набуває застосування медіа-засобів (в першу чергу різноманітних інформаційних каналів з відеоматеріалами) для ефективного розвитку комунікативних компетенцій осіб, що вивчають іноземну мову. Це, в свою чергу, зумовлено тим, що регулярний перегляд різноманітних відеосюжетів дає змогу студентами опинитися в іншомовному середовищі у реальному часі, наочно побачити як автентична мова реалізується на практиці і таким чином активізувати власний комунікативний процес. Щоби досягти максимальної ефективності відеозаняття має бути ретельно спланованим та чітко структурованим, включаючи декілька стадій – етап попереднього перегляду, безпосереднього перегляду відеоматеріалу та завершальний етап. З цієї метою важливо враховувати такі аспекти, як тривалість відеоролика, його тематичне наповнення, вправи, які його супроводжують, та навчальні завдання, що мають бути розв’язані.

По-друге, релевантність застосування відеоматеріалів розвитку комунікативних навичок студентів підтверджується багатьма психолінгвістичними факторами. Серед них відзначені розвиток аудіовізуальних навичок, тобто вміння сприймати та розуміти живу мову в потоці, спостерігаючи за мімікою, жестами, інтонаціями та емоційним відношенням носіїв мови. Також значно поповнюється вокабуляр розмовною, актуальною мовою й розвивається вміння розуміти її та вживати в контексті. Крім того, застосування відеоматеріалів допомагає наочно продемонструвати реалізацію теоретичної інформації з граматики або лексики у практичному руслі. Особливо важливою є така властивість відеозанять, як актуальність матеріалів, що презентуються сучасній мовній ситуації, на відміну від деяких підручників. І, нарешті, ефективність відеофільмів на уроках зумовлена можливістю для викладача втілити індивідуальний підхід у навчанні відповідно до рівня та потреб окремого студента.

Список літератури:

1. Березуцька Л.М. Використання відеоматеріалів на уроках англійської мови. URL: https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/59932/ (дата звернення: 25.06.2020).
2. Носуль Ю.О. Використання відеоматеріалів на уроках англійської мови. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-video-materialiv-na-urokah-anglijskoi-movi-209396.html> (дата звернення: 23.06.2020).
3. McKinnon M. Teaching technologies teaching English using video. URL: <http://www.onestopenglish.com/methodology/methodology/teaching-technologies/teaching-technologies-teaching-english-using-video/146527.article> (дата звернення: 15.06.2020).
4. Pesce C. English video lessons: Winning strategies for the ESL class. URL: <https://busyteacher.org/3734-english-video-lessons.html> (дата звернення: 15.06.20).
5. Sitti Hadijah Teaching by Using Video: ways to make it more meaningful in EFL classrooms. URL: <https://www.researchgate.net/publication/> (дата звернення: 13.06.2020).
6. Using video. URL: <http://www.teachingenglish.org.uk/article/using-video-2> (дата звернення: 15.06.2020).

References:

1. Berezutska, L.M. Vycorystannya videomaterialiv na urokah angyiskoyi movy. URL: http://www.ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/59932/ (accessed: 25.06.2020).
2. Nosul, Yu.O. Vycorystannya videomaterialiv na urokah angyiskoyi movy. URL: <http://www.vseosvita.ua/library/vikoristanna-video-materialiv-na-urokah-anglijskoi-movi-209396.html> (accessed: 23.06.2020).
3. McKinnon, M. Teaching technologies teaching English using video. URL: <http://www.onestopenglish.com/methodology/methodology/teaching-technologies/teaching-technologies-teaching-english-using-video/146527.article> (accessed: 15.06.2020).
4. Pesce, C. English video lessons: Winning strategies for the ESL class. URL: <https://busyteacher.org/3734-english-video-lessons.html> (accessed: 15.06.2020).
5. Sitti Hadijah Teaching by Using Video: ways to make it more meaningful in EFL classrooms. URL: <https://www.researchgate.net/publication/> (accessed: 13.06.2020).
6. Using video. URL: <http://www.teachingenglish.org.uk/article/using-video-2> (accessed: 15.06.2020).